

Експертиза бізнес-плану повинна бути заключним етапом його реалізації. Вона передбачає чітку методику підтвердження реальності отриманої в бізнес-плані інформації та розрахунків, реальності стратегічних цілей. Арифметична та порівнювана перевірка різних показників в бізнес-плані не задовольняє користувачів інформації, їм потрібні гарантії проведених розрахунків ідей, що представлені до реалізації та незалежна оцінка вірогідності їх досягнення в найближчому майбутньому. Тому проведення експертизи повинно будуватись на чіткій методичній основі як щодо організації її проведення, так і щодо складання висновку експерта.

Література

1. Васильченко Г. Сім кроків до успішного бізнесу - [Текст]: практ. посіб. / Г. Васильченко, С. Васильченко, Л. Вербовська, Б. Гречаник, Т. Кулик, Н. Курило, В. Поровська, Р. Шевчик – Івано - Франківськ: Видавництво "Нова Зоря", 2005.- 250 с.
2. Данилюк, М. О. Як розробити бізнес-план інвестиційного проекту? [Текст]: практ. посіб. / М. О. Данилюк, О. Г. Дзьоба, В. П. Петренко. – друге вид. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ Факел, 2003. – 84 с. – Бібліогр. с.68.
3. Тарасюк Г.М. Бізнес-план: Розробка, обґрунтування та аналіз: [Текст]: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк - К.: Каравела, 2008.- 280с.
4. Македон, В. В. Бізнес-планування [Текст]: навч. посіб. / В. В. Македон. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 236 с

614.2

Бурда А.І., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ТРІАДИ ПОТЕНЦІАЛУ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ

В умовах соціально-економічних трансформацій, що тривають в Україні, актуалізуються питання забезпечення сталого розвитку промислових підприємств як передумови підвищення їх конкурентоспроможності та економічної безпеки. Як свідчать результати систематизації й узагальнення наукових розробок з означеної проблематики, сталий розвиток підприємства узгоджується зі стабільним приростом основних техніко-економічних показників, ефективною адаптацією до зовнішніх та внутрішніх змін, що значною мірою визначається ступенем відтворення та розвитку його потенціалу.

Аналіз досліджень і публікацій, присвячених вибору методів оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємств дозволив виявити деякі проблеми, пов'язані з визначенням напрямків ефективного розвитку та відтворення його локальних потенціалів. Теоретичні й практичні проблеми сталого розвитку та управління потенціалом промислових підприємств висвітлюються у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Ареф'євої, А. Воронкової, І. Бузько, С. Іщук, Н. Краснокутської, Є. Лапіна, І. Отенко, І. Репіна, О. Сущенко, О. Федоніна, а також Т. Йеннера, К. Камерона, Р. Куїнна, Є. Попова, А. Пушкаря, А. Стріклєнда, А. Томпсона, Дж. Тіроля, Д. Шендела та інших.

Мета статті полягає у вдосконаленні методики оцінки і визначенні особливостей забезпечення сталого розвитку підприємств у контексті впливу на нього складових тріади потенціалу підприємства.

Аналіз результатів наукових досліджень з проблематики сталого розвитку засвідчив, що мейнстрімом сталого розвитку є забезпечення збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної підсистем. Розвиток потенціалу підприємства на збалансованій основі зумовлює сталий розвиток підприємства в цілому. Під потенціалом сталого розвитку будемо розуміти сукупність ресурсів і можливостей, що дозволяють забезпечити збалансований еколого-соціально-економічний розвиток підприємства. З огляду на це, концептуально обґрунтовано підходи до оцінювання потенціалу крізь призму збалансованості розвитку екологічної, соціальної, економічної складових, які складають тріаду потенціалу сталого розвитку підприємства (рис. 1).

Відповідно щодо підходів до оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства необхідно враховувати наступне: потенціал є категорією, що немає чітко окреслених меж, не визначається певною кількістю чинників, проте будь-яке управлінське рішення має конкретний вплив на трансформацію потенціалу в перспективі.

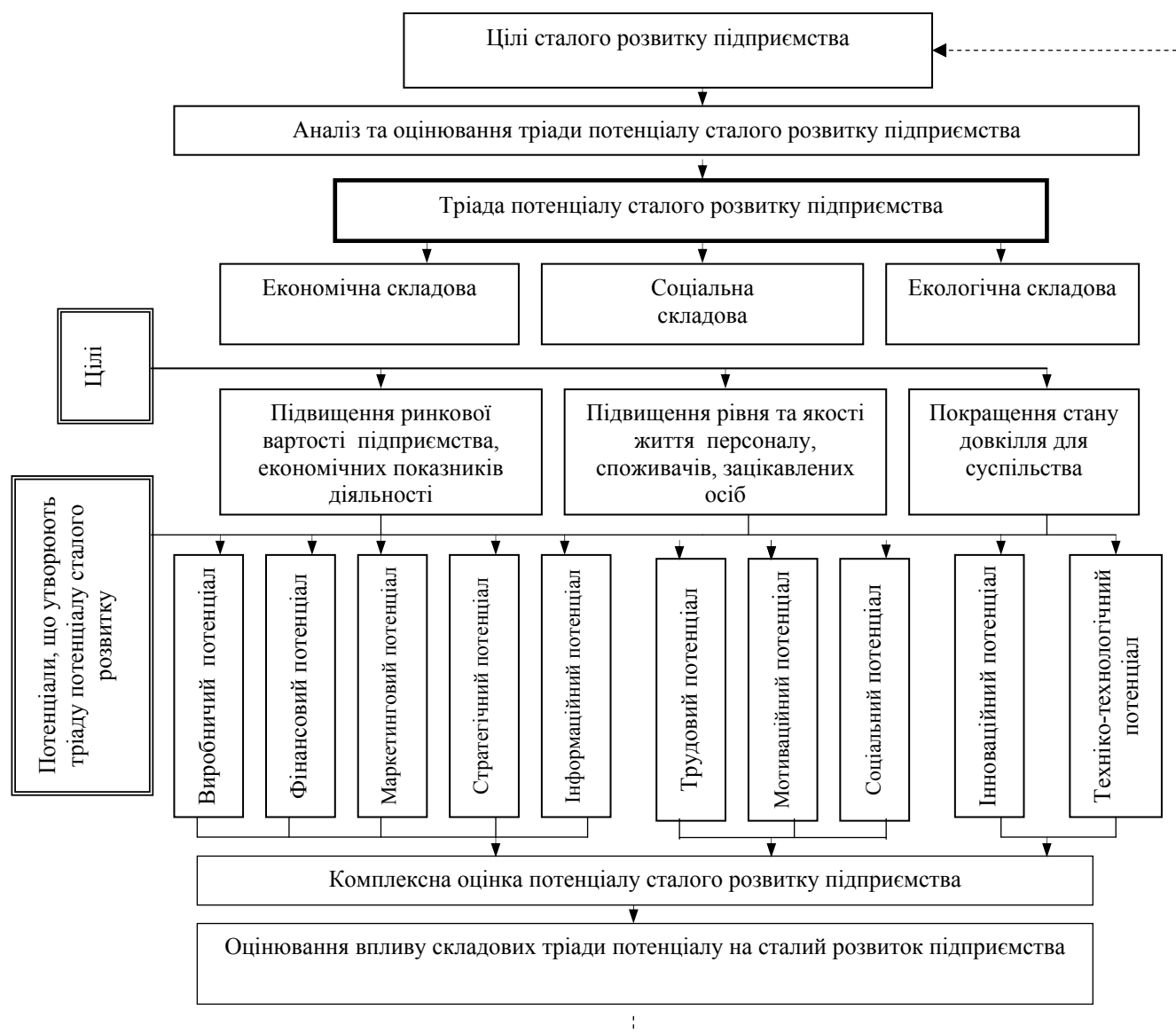

Рис. 1. Схема оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства

При цьому елементи потенціалу розглядають як такі види ресурсів, обсяги та структура яких змінюються лише в результаті прийняття відповідних стратегічних рішень; обґрунтована оцінка рівня потенціалу має ґрунтуватися на ідентифікації умов, у яких здійснюється діяльність підприємства. При цьому повинна бути узгоджена залежність між локальними потенціалами розвитку; потенціал підприємства є динамічною величиною, а тому визначається з певною похибкою.

Оцінювання потенціалу підприємства передбачає насамперед визначення умов та напрямів його проведення, що впливають із стратегічних цілей підприємства. Якщо, наприклад, такими цілями є сталий розвиток підприємства, то потенціал можна розглядати як можливості такого розвитку, виражені деякою кількісною оцінкою. Проектування кількісної оцінки на якісну шкалу дозволяє проводити градацію рівня потенціалу сталого розвитку підприємства.

У такому контексті рівень потенціалу сталого розвитку підприємства характеризує можливість досягнення поставлених цілей за наявних умов зовнішнього середовища і з урахуванням внутрішніх параметрів підприємства.

Відзначимо також, що потенціал сталого розвитку підприємства зазвичай оцінюють в умовах інформаційної невизначеності, а тому він потребує використання різноманітних методів, які мають задовольняти певні умови. З-поміж цих умов можна виокремити такі: забезпечення можливості розрахунку кількісних та якісних оцінок показників локальних потенціалів підприємства з використанням обмеженої кількості доступної інформації; витрати на формування інформаційної бази і використання методу мають бути виправданими; оцінка показників локальних потенціалів і загального потенціалу сталого розвитку підприємства має бути адекватною.

Традиційним вважається вартісний підхід до оцінювання потенціалу підприємства [6], який ґрунтується на розрахунку вартості підприємства та втіленого у ньому потенціалу через використання витратних, порівняльних або результативних методів.

Системність і динамічність процесів виробництва та збуту продукції, зміна параметрів зовнішнього і внутрішнього середовищ функціонування підприємства зумовлюють використання для оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства як моделей з розподіленими лагами, дискретного вибору, авторегресійних, так і експертних методів.

В праці [5] методи оцінювання потенціалу розвитку підприємства визначаються класифікаційною ознакою “інформаційна визначеність”. На перетині областей інформаційної невизначеності та визначеності утворюється область інформаційної ймовірності (ризик). Методи оцінювання потенціалу в умовах невизначеності ґрунтуються на об’єктивній інформації та суб’єктивних знаннях, що дає змогу оцінювати також стратегії розвитку підприємства в умовах ризику. Ймовірнісні методи базуються на об’єктивній інформації про розподіл ймовірностей альтернативних варіантів результатів впровадження стратегій розвитку підприємства, а детерміновані методи – на об’єктивній інформації про зовнішнє середовище та внутрішні параметри підприємства, а також на однозначності результатів впровадження стратегії його розвитку.

Традиційний метод оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства складається з таких етапів: 1) формування групи оцінювальних показників; 2) прогнозування значень оцінювальних показників; 3) розрахунок інтегральної оцінки потенціалу; 4) проектування оцінки на порівняльну шкалу.

Різними авторами пропонуються узагальнення та модифікації таких етапів. Так, у праці [3, с. 379], ґрунтуючись на означенні потенціалу сталого розвитку підприємства як такого, що відображає можливість досягнення поставленої мети в умовах фіксованого стану зовнішнього середовища, запропоновано такі етапи методу оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства: 1) формування цільових групи оцінювальних показників, які описують мету розвитку підприємства; 2) установлення еталонних значень показників, які входять у цільові групи; 3) прогнозування стану навколишнього середовища; 4) установлення еталонних значень показників, які входять до груп складових оцінювання потенціалу; 5) розрахунок очікуваних значень показників, які входять до груп складових оцінки потенціалу; 6) оцінювання рівня потенціалу шляхом встановлення відповідності між еталонними і очікуваними прогнозними значеннями.

Там же запропоновано інший метод оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства, що включає такі етапи: 1) прогнозування стану навколишнього середовища; 2) формування цільових груп оцінювальних показників, які описують мету розвитку підприємства; 3) розрахунок очікуваних значень показників, які входять до груп складових оцінювання потенціалу; 4) розрахунок очікуваних прогнозних значень показників, які входять до цільових груп; 5) оцінювання рівня потенціалу через установлення відповідності між еталонними і очікуваними прогнозними значеннями, які входять у цільові групи [3, с. 380].

Принциповою відмінністю від попереднього методу є те, що оцінка потенціалу сталого розвитку підприємства встановлюється через зіставлення еталонних і прогнозних значень показників, які входять у цільові групи, за допомогою яких описується мета розвитку підприємства, а не порівняння значень показників, які входять до груп складових оцінювання потенціалу.

Оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства зумовлюється низкою чинників, що значно ускладнюють застосування класичного економетричного апарату, тим самим знижують практичну цінність отриманих на його основі результатів та висновків. У цьому зв’язку виправданим може бути, на думку автора, застосування для аналізу і прогнозування потенціалу сталого розвитку підприємства нейронечітких технологій, які позбавлені багатьох недоліків економетричного підходу й дають змогу розглядати процес розвитку підприємства в контексті потенціалу його розвитку без достовірних даних, неповної і нечіткої статистичної інформації, складних функціональних залежностей між складовими тріади потенціалу сталого розвитку.

У цілому проблема оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства передбачає вирішення низки завдань, зокрема таких: формування інформаційної бази даних параметрів внутрішнього і зовнішнього середовищ діяльності підприємства; здійснення прогнозів зміни параметрів внутрішнього і зовнішнього середовищ, а також коригування стратегій розвитку в перспективі; вибір методології оцінювання потенціалу сталого розвитку підприємства; формування системи показників, що відображають складові потенціалу сталого розвитку підприємства та встановлення критеріїв їх пріоритетів; розроблення методів розрахунку оцінок локальних складових потенціалу сталого розвитку підприємства. Оскільки потенціал розвитку підприємства визначається

показниками локальних потенціалів, то розв'язання наведених завдань передбачає також вирішення проблеми оцінювання локальних потенціалів.

У системі економічних оцінок виробничого потенціалу підприємства можна виокремити такі: потенційну річну виробничу потужність у розрахункових одиницях, розгорнуту за видами основної та додаткової продукції; потенційний річний валовий обсяг продукції, що випускається, робіт, послуг; потенційну величину доданої вартості, умовно-чистої або кінцевої продукції; потенційний чистий річний дохід (обсяг) виготовленої чистої продукції; потенційний річний балансовий прибуток від виробничої діяльності за можливих варіантів цінової стратегії підприємства (у гривнях); потенційний чистий прибуток після сплати податків (у гривнях).

Фінансовий потенціал представляє собою сукупність фінансових ресурсів і характеризується системою показників, що відображають наявні та залучені кошти, реальні й потенційні можливості їх використання для фінансування майбутньої діяльності й забезпечення оптимізації стратегічного напрямку розвитку організації. Наприклад, як визначальні параметри фінансового потенціалу можна вибрати такі показники: ефективність використання оборотних засобів; забезпеченість основних фондів оборотними засобами; забезпеченість одного працівника оборотними засобами; ефективність використання оборотних засобів за забезпеченості матеріалами; інвестиційну забезпеченість виробничих фондів; інвестиційну озброєність працівників; інвестиційне забезпечення матеріальних потоків.

Оцінка маркетингового потенціалу кількісними методами відображає рівень здатності маркетингової системи підприємства за допомогою фінансових показників, які характеризують прибутковість діяльності підприємства, а також показників конкурентоспроможності підприємства і його продукції. Використання циклічного, системного (детального) і діагностичного підходів в оцінці маркетингового потенціалу підприємства обмежується тільки рекомендаціями [2].

Більшість підприємств не проводять комплексної оцінки якісних характеристик трудового потенціалу. Однією з головних причин цього є те, що не вироблено доступної моделі оцінювання – програми обліку і звітності, що відображала б якісну структуру трудових ресурсів підприємства. На перешкоді стає також наявність певних труднощів у проведенні комплексної оцінки трудового потенціалу, які пов'язані з різноманітністю його компонентів і відсутністю всередині нього взаємозв'язку між окремими показниками. Таким чином, важливим завданням є розроблення класифікатора якісних характеристик трудового потенціалу підприємства.

Першим кроком розроблення такого класифікатора є групування якісних факторів трудового потенціалу за ознаками: організаційні, соціальні, мотиваційні, освітні, інтелектуальні. Вибір показників і методів оцінювання трудового потенціалу потребує класифікації факторів, що впливають на його рівень. Щоб оцінити реальний трудовий потенціал, кваліфікаційну оцінку слід доповнити інтелектуальною складовою. Так, сутність трудового потенціалу підприємства, на думку Е.В. Маслова, полягає в оцінці кількісних та якісних його складових [4]. При цьому для характеристики трудового потенціалу з кількісного боку використовують такі показники: чисельність промислово-виробничого персоналу та персоналу непромислових підрозділів; можлива кількість відпрацьованого робочого часу за нормального рівня інтенсивності праці. Якісна характеристика трудового потенціалу передбачає оцінювання: фізичного та психологічного потенціалів працівників підприємства (здатність та схильність до праці, стан здоров'я, фізичного розвитку тощо); обсягу загальних та спеціальних знань, трудових навичок та вмінь, що обумовлюють спроможність до праці певної якості (освітній та кваліфікаційний рівні, фундаментальність підготовки тощо); якість членів колективу як суб'єктів господарської діяльності (відповідальність, свідомо зрілість, зацікавленість тощо).

Для оцінювання інноваційного потенціалу використовують переважно статистичні показники, що стосуються головним чином характеристики виробничо-технічної, технологічної та інших складових потенціалу сталого розвитку підприємства.

Методика оцінювання інноваційного потенціалу підприємства повинна враховувати основні його складові: інноваційні ресурси та інноваційні процедури, необхідні для забезпечення можливостей використання цих ресурсів. Показники оцінки інноваційного потенціалу підприємства доречно визначати ваговими коефіцієнтами з врахуванням стадій інноваційного циклу, на яких працює підприємство.

У роботі [1] запропоновано методичний підхід до оцінювання резервів потенціалу розвитку підприємства. Комплексний резерв потенціалу сталого розвитку підприємства дорівнює середньоквадратичній різниці по кожному з функціональних потенціалів:

$$R_i = \sqrt{\sum_{k=1}^m (P_k^{\max} - P_{ki})^2},$$

де R_i – резерв узагальнювального потенціалу i -го підприємства; P_k^{\max} – максимальне значення k -го функціонального потенціалу серед обраної групи підприємств; P_{ki} – значення k -го функціонального потенціалу i -го підприємства; m – кількість функціональних потенціалів.

Щоб врахувати значущість того чи іншого виду потенціалу для характеристики загального потенціалу діяльності підприємства, вводять оцінку a_k k -го потенціалу і розглядають зважений критерій:

$$R_i = \sqrt{\sum_{k=1}^m a_k^2 (P_k^{\max} - P_{ki})^2}$$

Оцінки a_k залежать від багатьох факторів, які не завжди можна аналітично виразити кількісно, тому для їх визначення доцільно застосувати метод експертних оцінок. Для цього формується група експертів, кожний з яких дає свою оцінку показнику за визначеною шкалою.

За умови рівнозначності всіх експертів оцінку a_k визначають як середнє арифметичне оцінок експертів:

$$a_k = \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N A_{kj},$$

де A_{kj} – значення k -ї оцінки, даної j -м експертом.

Якщо експерти нерівнозначні, то визначається вага U_j j -го експерта за ітераційною процедурою: спочатку складається матриця взаємних оцінок b_{jl} l експертом j -го експерта за визначеною шкалою. На основі цих оцінок обчислюють загальні оцінки b_j j -го експерта як суму отриманих ним оцінок $b_j = \sum_{l=1}^N b_{jl}$. Значущість кожного експерта U_j визначають як відношення загальної оцінки b_j до суми всіх оцінок: $U_j = \frac{b_j}{\sum_{j=1}^N b_j}$. Після першої ітерації обчислюють нову

матрицю оцінок з елементами $b_{jl}^1 = b_l b_{jl}$ та нові значення загальних оцінок експертів $b_j^1 = \sum_{l=1}^N b_{jl}^1$, а

також нові значення ваги U_j^1 експерта: $U_j^1 = \frac{b_j^1}{\sum_{j=1}^N b_j^1}$. Процес ітерацій закінчується тоді, коли оцінки

U_j^s і U_j^{s-1} у послідовній ітерації не відрізняються між собою. На основі отриманих ваг експертів

U_j обчислюються оцінки a_k : $a_k = \sum_{j=1}^N U_j A_{kj}$.

В цілому процес реалізації потенціалу сталого розвитку підприємства, залучення наявних резервів відбуваються через реалізацію відповідних функцій підрозділів підприємств.

Розвиток потенціалу підприємства на збалансованій основі обумовлює сталий розвиток підприємства в цілому. В статті наведено визначення та наукове обґрунтування поняття потенціалу сталого розвитку як сукупності ресурсів і можливостей, що функціонально визначаються набором локальних потенціалів, котрі, у свою чергу, характеризуються кількісними та якісними показниками, які дозволяють забезпечити збалансований еколого-соціально-економічний розвиток підприємства. З огляду на це концептуально обґрунтовано необхідність використання апарата нейронечітких технологій, що поєднують у собі елементи нечіткої логіки та нейронних мереж, тим самим даючи змогу розглядати процес розвитку підприємства в контексті потенціалу сталого розвитку за наявності неповної і нечіткої статистичної інформації, складних функціональних залежностей між його

складовими. Даний підхід до оцінювання потенціалу крізь призму збалансованості розвитку екологічної, соціальної, економічної складових, які складають тріаду потенціалу сталого розвитку підприємства, дозволить комплексно оцінити потенціал підприємства, виявити кількісні та якісні резерви його відтворення для забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Література

1. Арефьева Е.В. Стратегия и тактика управления производственными системами / Арефьева Е.В. – Х. : Основа, 1996. – 203 с.
2. Баранчев В. Стратегический анализ: технология, инструменты, организация / В. Баранчев // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 5.
3. Кузьмін О.С. Методи оцінювання потенціалу розвитку підприємства / О.С. Кузьмін, М.Р. Тимошук, Р.В. Фещур // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2005. – Вип.207. – Т. II. – С. 374–383.
4. Маслов Е.В. Управление персоналом предприятия : [учебное пособие] / Маслов Е.В. ; под ред. П.В. Шеметова. – М. : ИНФРА-М, Новосибирск : НГАЭиУ, 2001. – 312 с.
5. Сіо К. К. Управленческая экономика / Сіо К. К. – М. : Инфра-М, 2000. – 671 с.
6. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. – К. : КНЕУ, 2005, – 264 с.

657.631:338.432

*Сурніна К.С., к.е.н., доцент,
ТНУ імені В.І. Вернадського*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ АУДИТУ

Не дивлячись на спроби трансформації бухгалтерських систем на світовому рівні, що робляться міждержавними інститутами, на практиці залишаються великі відмінності в системах бухгалтерського обліку і формах звітності навіть в країнах розвинутої ринкової економіки. Це не може не відобразитися на формах фінансового аналізу, які також несуть в собі національні особливості тієї або іншої країни. Аудит результатів, або в більш обмеженому своєму вигляді – фінансовий аналіз, ґрунтується на економічній оцінці підприємства. Бухгалтерська практика, вживана в більшості західних країн, далеко не відповідає принципу економічної оцінки унаслідок неправильного використання положень мотиву обережності і принципу балансової вартості або ж фіскальних законів. В зв'язку з цим можна виділити дві великі групи країн: країни англосакського типу і деякі країни континентальної Європи (наприклад, Німеччина і Франція) [1, с. 65]. У англосакських країнах, зокрема в США, Канаді і Великобританії, стан бухгалтерського обліку погіршують не стільки фіскальні закони, скільки сам облік в перебільшеному ступені обережності і збереження принципу балансової вартості. У США, наприклад, заборонено відносити в актив амортизацію нематеріальних активів (вони повинні амортизуватися одноразово) і практично в «Звіті про доходи і збитки» і в «Балансовому звіті» не проводиться переоцінка активів. У Великобританії закони гнучкіші, там дозволяється відносити амортизацію нематеріальних активів в актив за деяких умов переоцінювати ряд статей балансу [5, с.138].

Мета статті - дослідження практичного досвіду і висвітлення проблем застосування аналітичних процедур в міжнародній практиці аудиту.

У Франції і Німеччині ситуація ще складніша, оскільки до впливу бухгалтерських мотивів обережності і балансової вартості додається дія фіскальних законів. Вплив мотивів обережності і балансової вартості сильніше в Німеччині, чим у Франції. В Франції в актив можна віднести деякі витрати на дослідження і практикувати переоцінку активів, тоді як така практика заборонена в Німеччині. У цих країнах, за винятком випадків англосакських країн, бухгалтерський облік довгий час служив і служить в даний час в деякій мірі визначником бази податку. Фінансовий аналітик, охочий порівняти результати діяльності підприємства західних країн, повинен як мінімум (у ситуації більшості англосакських країн) враховувати деформації, застосування мотиву обережності і збереження балансової вартості, що сталися в результаті, і нейтралізувати (наприклад, в Німеччині або у Франції) дію фіскальних законів [2, с. 245].

Стало традицією приводити в приклад Голландію як одну з рідких країн в світі де бухгалтерський облік достатньо широко базується на принципах економічної оцінки (практика